

Alpine Space Transnational Governance of Active and Healthy Ageing- ASTAHG

Izbrane ugotovitve pridobljene z intervjuji izbranih deležnikov na področju aktivnega in zdravega staranja v alpskem svetu (goriška in gorenjska regija)

2021

Pripravile: Lucija Benko, Andreja Meziniec, Ria Jagodic, Monika Robnik Levart in Mojca Gabrijelčič Blenkuš.

REGIONE AUTONOMA
FRIULI VENEZIA GIULIA

PARTNERS

Centre for Ethics and
Poverty Research

PROVINCIA
AUTONOMA
DI TRENTO

National Institute
of **Public Health**

REGIONE DEL VENETO

ULSS 1
DOLOMITI

EUROPEAN CENTRE FOR
SOCIAL WELFARE POLICY
AND RESEARCH

KAZALO

1	Ozadje in namen raziskave.....	1
2	Metode dela	3
3	Rezultati	5
3.1	Socialna vključenost	5
3.1.1	Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju socialne vključenosti ..	10
3.2	Transportne povezave	11
3.2.1	Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju transportnih povezav .	13
3.3	Turizem in kultura	14
3.3.1	Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju turizma in kulture	17
3.4	Transnational Governance Board (TGB) - mednarodni upravni odbor	18
3.4.1	Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju TGB-ja	21
4	Zaključek.....	22
5	Zahvala	24
6	Priloge.....	25
6.1	Priloga 1: Vprašalnik o ključnih ugotovitvah raziskave deležnikov aktivnega in zdravega staranja v alpskem svetu.	25

SEZNAM KRATIC

AS	alpski svet
ASTAHG	Alpine Space Transnational Governance of Active and Healthy Ageing
AZS	aktivno in zdravo staranja
CSD	Center za socialno delo
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
TGB	Transnational Governance Board- mednarodni upravni odbor

1 OZADJE IN NAMEN RAZISKAVE

Staranje se prične že ob rojstvu in vpliva na vse vidike našega življenja. Da bomo v starosti zdravi in aktivni je pomembno, da ponotranjimo zdrav življenjski slog že v otroštvu in mladosti. Aktivno in zdravo staranje (AZS) pomeni spodbujanje zdravega načina življenja, vključuje pa tudi naše potrošniške in prehranske vzorce ter stopnjo telesne in socialne aktivnosti.

NIJZ je od leta 2018 vključen v triletni projekt Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja v alpskem prostoru/ *Alpine Space Transnational Governance of Active and Healthy Ageing* (ASTAHG). Ta se osredotoča na AZS v odmaknjenih področjih alpskega sveta (AS). Slovenske Alpe predstavljajo življenjski prostor za preko 365.000 ljudi¹. Odmaknjena področja, Slovenija in cela Evropa se spoprijemajo s staranjem prebivalstva. Po napovedih Statističnega urada RS bo leta 2030 že četrtnina prebivalstva Slovenije starejša od 65 let, kar predstavlja velik izziv, tako za mesta kot za odmaknjena področja v AS².

Cilj ASTAHG projekta je izboljšati zmogljivosti regionalnih politik aktivnega in zdravega staranja, usklajevanje ukrepov v različnih sektorjih z upoštevanjem geografskih specifik, olajšati prenos inovacij in pobud AZS v AS in omogočiti okvir socialnih inovacij za ustvarjanje in implementiranje inovacij AZS, ki vključujejo akterje javnega in zasebnega sektorja.

Staranje ves čas vpliva na vse vidike našega življenja. V projektu ASTAHG so zajeta naslednja področja, ki so bila prepoznana kot ključna za AZS: socialna vključenost, zdravstvena oskrba, aktivnosti in servisi, dolgotrajna oskrba, promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja ter turizem in kultura.

Pričujoče poročilo, ki je nastalo na podlagi intervjujev izbranih deležnikov je zadnja aktivnost projekta. Člani NIJZ ekipe so preko intervjujev zbrali podatke iz lokalnega okolja, in sicer iz različnih institucij na področju AS, z željo po dodatni podkrepitvi predhodno pridobljenih stališč deležnikov in ciljev projekta ASTAHG³.

¹ Alpska konvencija. Dostopno na: <https://www.gov.si teme/alpska-konvencija/>

² Strategija EU za alpsko regijo, Alpska konvencija v Sloveniji. Dostopno na: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/factsheet_alpine-region_sl.pdf

³ Alpine Space Transnational Governance of Active and Healthy Ageing. ASTAHG project. Dostopno na: <https://www.alpine-space.eu/projects/astahg/en/home>

Glavni namen intervjujev je preveriti strinjanje izbranih deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju AZS v AS na podlagi raziskave mnenja deležnikov⁴, poleg tega pa želimo z aktivnostjo spodbuditi razpravo o AZS na odmaknjenih področjih AS na izbranih področjih v raziskavi. Intervjuji so bili izvedeni v času soočanja z epidemijo COVID-19, na kar je smiselno biti pozoren pri razumevanju rezultatov in zaključnih ugotovitev.

⁴ MEZINEC, Andreja, JAGODIC, Ria, ROBNIK LEVART, Monika, GABRIJELČIČ BLENKUŠ, Mojca, KRONEGGER, Luka. Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja v alpskem prostoru: poročilo o anketnem zbiranju podatkov. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje: Fakulteta za družbene vede, 2021. Dostopno na: http://www.staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/images/porociloastahg_09_02_21.pdf

2 METODE DELA

Ena izmed ključnih aktivnosti projekta ASTAHG je usklajevanje in povezovanje deležnikov. Slednje vključuje organe različnih sektorjev (od zdravstva do transporta), ki bi morali svoja prizadevanja uskladiti in sodelovati z zasebnimi izvajalci, lokalnimi oblastmi in raziskovalci. Da bi bilo to usklajevanje učinkovito je Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) skupaj s Fakulteto za družbene vede, Univerza v Ljubljani v okviru projekta izvedel spletno anketo, namenjeno zbiranju informacij o stanju na terenu oz. odnosu ključnih organizacij (deležnikov), do tematik povezanih s problematiko AZS na odmaknjenih področjih. K sodelovanju v anketi so bili v začetni fazi povabljeni deležniki iz gorenjske in goriške regije. Tematike, na katere so odgovarjali so bile: socialna vključenost, zdravstvena oskrba, aktivnosti in servisi, dolgotrajna oskrba, promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja, transportne povezave ter kultura in turizem⁴.

Tako smo leta 2019 preko spletne ankete pridobili mnenje deležnikov o njihovem razumevanju in dojetanju področja. Prav tako smo v času trajanja projekta z deležniki sodelovali in vzdrževali stike ter bili odprti za njihova mnenja preko dogodkov in preko e-mail korespondence. Vse omenjeno je bila osnova za pripravo pričujočega dokumenta.

Na podlagi poročila o anketnem zbiranju podatkov⁴, ki je nastal v okviru ASTAHG projekta 2019 smo oblikovali ključna vprašanja, ki so bila osnova pričujočih intervjujev izbranih deležnikov (Tabela 1). Osredotočili smo se na štiri sklope vprašanj: socialna vključenost, transportne povezave, turizem in kultura ter TGB- mednarodni upravni odbor (Priloga 1).

Tabela 1: Sodelujoči deležniki v intervjuju

ORGANIZACIJA	TIP ORGANIZACIJE	REGIJA	SODELUJOČE OSEBE
Občina Bovec	lokalna samouprava	goriška regija	župan Valter Mlekuž in gospa Jožica Kavc
Občina Jezersko	lokalna samouprava	gorenjska regija	župan Andrej Karničar
Center za socialno delo Severna primorska, Enota Tolmin	socialno varstvena ustanova	goriška regija	pomočnica direktorja Kristina Šturm Leban
Center za socialno delo Gorenjska, Enota Jesenice	socialno varstvena ustanova	gorenjska regija	pomočnica direktorja Anita Bregar
Javni zavod turizem Kranjska Gora	gospodarski sektor	gorenjska regija	direktor Blaž Veber

Intervjuji so bili izvedeni v mesecu marcu 2021 preko spletnih aplikacij Zoom in GoToMeeting. V kolikor z deležniki nismo uspeli uskladiti termina, so nam ti posredovali pisne odgovore. Enega sklopa odgovorov iz gospodarskega sektorja nismo uspeli pridobiti, tako smo vključili zgolj eno organizacijo. Pripravljen dokument ni lektoriran.

3 REZULTATI

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati intervjujev na področjih: socialna vključenost, transportne povezave, turizem in kultura ter TGB- mednarodni upravni odbor.

3.1 Socialna vključenost

Socialno vključenost je pomembno raziskovati in o njej govoriti, saj je to del tako našega vsakdana kot tudi našega načina življenja. Za izboljšanje aktivnega in zdravega staranja je pomembno spodbujati socialno vključevanje starejših. Naj poudarimo, da staranje poteka od rojstva do smrti. Iz tega sledi, da mora biti proces socialnega vključevanja kontinuiran in vključevati mora vse generacije. Medgeneracijsko sodelovanje poteka v okviru družine, vaškega okolja, lokalnega okolja, regij itd. Ravno socialna vključenost povezuje populacijo za boljše in kvalitetnejše življenje.

1. Kaj po vašem mnenju prispeva k večji socialni vključenosti? Ali v vaši skupnosti (občini) poteka medsebojna izmenjava znanj in pomoči (Starejši za starejše)? Kakšen je vaš pogled na ta program?

OBČINA BOVEC:

- Občina Bovec je po površini ena večjih občin, medtem ko je po številu prebivalstva na m² med najmanjšimi. Zaradi redke poseljenosti je skrb za socialno vključenost zelo pomembna.
- Društvo upokojencev Bovec izvaja projekt Starejši za starejše, občina pa društvo za ta program tudi finančno podpira.
- Občina podpira tudi program CSD Severna Primorska Aktivna starost - sožitje generacij.

OBČINA JEZERSKO:

- V občini je 650 prebivalcev, od tega je visok delež starejših.
- Pomembno vlogo pri socialnem vključevanju starejših v občini imajo društva, katerih je veliko (gasilci, športna društva, planinska društva, kulturna društva, društvo upokojencev...).
- Društvo upokojencev ima okvirno 100 članov in organizirajo aktivnosti na različnih področjih.
- Potrebno je spodbujati vključevanje vseh starejših v društva in njihovo aktivno sodelovanje kajti bogate izkušnje starejših so koristne za celotno skupnost.
- Pomoči na domu ne organizirajo, saj doslej po njej ni bilo zaznanih potreb.
- Medgeneracijsko sodelovanje znotraj družine na kmetijah in posestvih je zelo pomembno in v občini je veliko družin v katerih živi več generacij skupaj.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- Vrsto let vodijo raznovrstne organizirane posvete z različnimi tematikami, v katere se vključuje tudi prostovoljke projekta Starejši za starejše.
- Izredno sta pomembni zgodnja detekcija problema in stik z ljudmi. Glede na dejstvo, da marsikdo, ki se znajde v stiski (mednje sodijo prav gotovo tudi starejši), težko zaprosijo za pomoč, je smiselno, da izvajalci iščejo način kako se približati ljudem. Ugotavljajo, da marsikdo nima zadosti informacij in s tem možnih poti za rešitev njihovih stisk. Z vzpostavitvijo zgodnjega stika pa se marsikdaj lahko najde sprejemljiva in možna rešitev in s tem zajezi morebitno eskalacijo problema.
- Na CSD Gorenjska, Enota Jesenice deluje delovna skupina za pomoč ljudem v domačem okolju. Sestavljena je iz predstavnika patronažne službe, socialnega delavca, bolnišnice in pomoči na domu. V okviru skupine poteka izmenjava informacij. Cilj je zgodnja detekcija ogroženih starejših oseb.
- Soočajo se s pojavom, da svojci starejše vzamejo iz doma za starejše v domačo nego. S tem se finančno breme za družino res zmanjša, skrb za celodnevno nego pa s tem pade na svojce, ki jim to pomeni veliko fizično in psihično breme, kateremu pa pogosto niso kos.
- V vsaki občini organizirajo letna delovna srečanja z izvajalci socialno varstvenih ter zdravstvenih storitev in različnih deležnikov iz lokalne skupnosti. Namen srečanja je pregled lokalne situacije in aktualne problematike, med katere spada tudi področje varstva starejših.
- Sodelujejo s prostovoljci v programu Starejši za starejše. Ti, za CSD »dragoceni zunanji sodelavci, pomočniki« poznajo okolico in so s strani starejših zelo dobro sprejeti. CSD se povezuje s prostovoljci, jim nudi podporo in praktična izobraževanja. Sodelujejo tudi pri prepoznavanju težav v okolju.
- Prebivalci svoj položaj in zdrs v revščino skrivajo, ker menijo, da je sramota, da sami ne zmorejo poskrbeti za svoje potrebe. Težko priznajo svojo stisko, še težje prosijo za pomoč, predstavlja jim stigmatizacijo. Tudi ko že sprejmejo pomoč humanitarne organizacije in CSD, so ob izročitvi pozorni, da le ta ne poteka na očeh javnosti.
- Na CSD zaznavajo, da se pojavljajo nove ranljive skupine prebivalcev, to so starejši z nizkimi pokojninami. Materialna ogroženost je toliko večja pri starejših ko eden od partnerjev ostane sam. Poleg starejših pa se pojavlja nova skupina ranljivih, to so družine z nizkimi dohodki.
- S prostovoljci veliko sodelujejo. Vendar je starejših prostovoljcev vedno manj in razmišljajo kako pritegniti ljudi k sodelovanju (družbeno priznanje, izobraževanja,...). Mladi upokojenci imajo še veliko obveznosti in jim za prostovoljstvo ne ostane čas.

- Preko javnih del so pred leti eksperimentalno zagnali projekt pomoči pri sporazumevanju z albansko govorečimi priseljenci. Tovrstna pomoč se je pri vseh institucijah, ki so se te pomoči posluževale (šole, vrtci, bolnica, zdravstveni dom, CSD, zavod za zaposlovanje,...) pokazala kot nepogrešljiva in racionalna rešitev. Delavka je danes redno zaposlena prek Ljudske univerze in se jo poslužujejo vse prej omenjene institucije in je izjemno dragocena pomoč pri delu.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- K večji socialni vključenosti starejših prispevajo različni dejavniki.
- V projektu Starejši za starejše je pomembno, da se povezujejo ključne institucije v okolju, ki lahko pripomorejo k socialni vključenosti.
- Župan občine Tolmin je imenoval delovno skupino, ki deluje na področju starejših. Pripravili so posnetek stanja in ugotovili, kaj je že vzpostavljeno in kakšne so potrebe starejših na področju socialne vključenosti. Člani delovne skupine so predstavniki zdravstvenega doma, doma upokojencev, centra za socialno delo, projekta Starejši za starejše, nevladnih organizacij, Rdečega križa in Karitasa.
- Za večanje socialne vključenosti starejših je pomembno povezovanje socialnega in zdravstvenega varstva s prostovoljskimi organizacijami.
- Zakon o Triglavskem narodnem parku izpostavlja parkovne lokalne skupnosti in razvoj nadstandardnih programov na področju socialnega varstva. Slednji se razvijajo v sodelovanju z občino, domom upokojencev ter vzgojno-varstvenim delovnim centrom Tolmin in delujejo v lokalnem okolju. Nadstandardni program Aktivna starost so razvili v občini Tolmin in ga nato prenesli še v občini Kobarid in Bovec.
- Pomembno je sodelovanje z ljudmi v njihovem domačem (pogosto vaškem) okolju.
- Povezujejo se z Rdečim križem in Karitasom ter nudijo materialno, finančno in psihosocialno pomoč starejšim.
- Na področju vseh treh občin (Tolmin, Kobarid in Bovec) izvajajo programe pomoči družini na domu. Tako vzpostavijo stik s starejšimi in jim omogočijo ostati dlje v svojem okolju z minimalno dodatno pomočjo.
- Dom upokojencev v Tolminu organizira Dnevni center za starejše - dnevno varstvo.

2. Katere izzive predlagate za okrepitev možnosti medsebojne izmenjave znanj in pomoči starejših v lokalnem okolju?

OBČINA BOVEC:

- Občina sodeluje na več projektih, katerih cilj je, da bi starejši čim dlje ostali v domačem okolju in bi bila njihova starost čim lepša. Največji projekt je izgradnja doma starejših občanov v Bovcu. Želijo si, da njihovim občanom v starosti ne bi bilo potrebno odhajati daleč od svojega doma.
- Vključili so se v Konzorcij 17. To je združenje več občin in Inštituta Antona Trstenjaka Ljubljana ter podjetja Firis. Pripravljajo podlage, s katerimi bodo v domačem okolju izdelali čim več starostnikom prijaznih vsebin, razvijajo pa tudi druge oblike medsebojnih oz. medgeneracijskih pomoči.

OBČINA JEZERSKO:

- Pridobili so sredstva za medgeneracijski center. Želijo si, da bi po končanih omejitvah epidemije center zaživel. To je prostor, kjer se bodo ljudje srečevali, izmenjevali informacije in izkušnje, obiskovali različne tečaje, se vključevali v različne delavnice in se kaj novega naučili.
- Spodbujajo sodelovanje z organizacijami in medgeneracijsko sodelovanje družin za zagotavljanje kvalitetnega življenja starejših v domačem okolju in ne le v institucijah.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- Privabiti in motivirati želijo več prostovoljcev in jih vključiti v delo. Možnost vidijo v povezovanju z občino (npr. družbeno priznanje za prostovoljce).
- Pomembno se jim zdi povezovanje mlajših in starejših. Več bi bilo potrebnega medgeneracijskega sodelovanja. Starejši imajo bogate izkušnje, modrost, znanje. Niso pa večji uporabe tehnologije, večšine katere imajo mladi. Smiselno bi bilo iskati poti kako združiti omenjene vire znanj in izkušenj.
- Nujno je približevanje ljudem in vstopanje v domače ali delovno okolje. Tam je zaznava potreb lažja in reševanje življenjskih situacij uspešnejše.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- Poteka usposabljanje starejših in mlajših prostovoljcev za pomoč starejšim pri različnih opravilih. Socialni servis zaradi nizkega števila prebivalcev v skupnosti ni zaživel.

- Želijo si bolj spodbuditi organizirana ne plačljiva storitvena dela (pomoč na vrtu,...). Sodelujejo z Rdečim križem.
- Poskušajo centralizirati organizacijo prostovoljcev od koder bodo ti razporejeni po potrebah različnih organizacij.
- V vaško okolje si želijo pripeljati storitve iz CSD in zdravstvene storitve. Z zdravstvenim domom Tolmin in Posoškim razvojnim centrom se povezujejo v programu aktivna starost. Pomembno je povezovanje vseh akterjev in priprava skupne strategije za nadaljnjo delo na področju starejših.
- Deluje nadstandardni programi za starejše v okviru Zakona o Triglavskem narodnem parku.

3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanja na področju socialne vključenosti?

OBČINA BOVEC:

- Občina že sedaj sodeluje z mnogimi deležniki na področju socialne vključenosti starejših in sicer z Društvom upokojencev Bovec, CSD Severna Primorska, Inštitutom Antona Trstenjaka Ljubljana, podjetjem Firis Imperl d.o.o. ter tudi z zdravstvenim domom Tolmin, Domom upokojencev Podbrdo ter drugimi organizacijami s področja humanitarnih in mladinskih dejavnosti (Rdeči križ, Karitas, skavti, ...).
- V bodoče se bo oblikovala tudi posebna delovna skupina, ki bo v okviru Konzorcija 17 skrbela za vsebina na področju socialne vključenosti starejših. Vanjo bi bili vključeni vsi deležniki, ki so kakorkoli povezani s starejšimi.

OBČINA JEZERSKO:

- Sodelujejo z Domovi za starejše v Preddvoru in Trziču ter z različnimi društvi (gasilci, športna društva, planinska društva, kulturna društva, društvo upokojencev).

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- Sodelujejo z zdravstvenim domom, predvsem patronažno službo, občinami, župnikom, prostovoljci, Ljudsko univerzo, nevladnimi organizacijami, prostovoljci v programu Starejši za starejše, Rdečim križem in drugimi izvajalci v posameznih lokalnih skupnostih.

- Pomembno se jim zdi, da so povezani tako v lokalnem, regijskem in državnem prostoru z deležniki posameznih strok kot tudi različnih izvajalcev, ki pomembno vplivajo na kakovost življenja posameznih ranljivih skupin. CSD ima v tej mreži vlogo koordinatorja, predstavlja »motor« razvoja socialnega varstva na ravni storitev ter razvijanja novih programov kot odziv na zaznane potrebe ljudi.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- Sodelujejo z zdravstvenim domom Tolmin, Posoškim razvojnim centrom, Rdečim križem, Karitasom, nevladnimi organizacijami, društvom Spominčica, Zvezo zdravljenih alkoholikov, Varstveno delovnim centrom Tolmin in prostovoljci.
- Povezujejo se z vsemi, ki nudijo programe za vključevanje starejših v družbo.

3.1.1 Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju socialne vključenosti

Iz dobljenih odgovorov je razvidno, da je velika želja po večji socialni vključenosti starejših z medsebojno izmenjavo znanj in pomoči. Pri tem izstopa program *Starejši za starejše*⁵, ki močno prispeva k večji vključenosti starejših v okolje. Program *Aktivna starost - sožitje generacij*⁶, poteka v posoških občinah v sodelovanju z CSD Severna Primorska. Za večjo socialno vključenost so zelo pomembna društva in prostovoljci, vendar velik izziv predstavlja to, kako prostovoljce privabiti in obdržati. Vzpostavljene so strokovne in delovne skupine za pomoč starejšim v lokalnem okolju. Odgovori so bili enotni, da je potrebno starejšim omogočiti pogoje, da lahko čim dlje ostanejo v domačem okolju. Pri tem je nepogrešljiva strokovna pomoč. Pomembno je, da se pomoč približa uporabnikom, ker bi jo sicer le redki poiskali sami.

Za okrepitev socialne vključenosti starejših se deležniki povezujejo z zdravstvenimi domovi zlasti s patronažno službo, Varstveno delovnimi centri (VDC), občinami, Posoškim razvojnim centrom, Rdečim križem, Ljudsko univerzo, nevladnimi organizacijami, društvi (društvo Spominčica, gasilci, športna društva, planinska društva, kulturna društva, društvo upokojencev) in prostovoljci.

⁵ Program Starejši za starejše. Dostopno na: <https://zdus-zveza.si/programi-in-projekti/starejsi-za-starejse/>

⁶ Socialnovarstveni program za starejše: "Aktivna starost – sožitje generacij. Dostopno na: <https://www.csd-slovenije.si/csd-severna-primorska/enota-tolmin/programi/>

3.2 Transportne povezave

Mobilnost predstavlja izredno pomemben vidik aktivnega in zdravega staranja. Starejšim omogoča vzdrževanje svojih vsakodnevnih praks, preko katerih se vključujejo v družbo. Vsi mi, ne samo starejši, dnevno uporabljamo storitve, pa naj bo to javni prevoz, nakup v trgovini, obisk zdravnika, šole, vrtca...

Dostopnost do javnega prevoza je v urbanem in ruralnem okolju različna. V mestih so storitve lažje dostopne (npr. v Ljubljani vozi kavalir, v mestih so tržnice, kjer je ponudba hitro dostopna in raznolika ...) na podeželju pa temu ni tako. Potrebno je veliko iznajdljivosti in usklajevanja, da uporabnik lahko pride do storitev. V vmesnem obdobju priprave anketne raziskave in intervjujev na področju AZS so v Sloveniji od 1. junija 2020 na voljo brezplačne vozovnice javnega medkrajevnega potniškega prometa za večjo mobilnost starejših⁷.

1. Kaj po vašem mnenju prispeva k boljši transportni mobilnosti starejših? Kakšen je vaš pogled in kakšna je situacija pri vas na področju fizične dostopnosti javnega prevoza za starejše?

OBČINA BOVEC:

- Javni prevoz je v občini zelo problematičen.
- Na voljo je avtobusni prevoz, drugih možnosti ni.
- Občani se avtobusnega prevoza vedno manj poslužujejo, saj je zelo malo rednih linij in še te peljejo le v določene kraje. Posledica tega je, da so starejši pogosto zelo odvisni od družinskih članov.
- Občina je v pomoč starejšim pristopila s projektom Prostofer.

OBČINA JEZERSKO:

- Prometne povezave javnega potniškega prometa so zelo slabo urejene. Imajo možnost avtobusnega prevoza. Vlakov ali druge alternative ne pridejo v poštev. Prostorni avtobusi vozijo na redni liniji velikokrat prazni in so nefleksibilni. Večjo fleksibilnost se lahko doseže z manjšimi avtobusi ali kombiji in ob tem je omogočen lažji dostop starejšim na avtobus ter lažji dostop do bolj oddaljenih vasi.
- Dobra urejenost prometnih povezav je eden večjih izzivov.

⁷ Brezplačne vozovnice javnega medkrajevnega potniškega prometa. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/pridobivanje-brezplacne-vozovnice-javnega-medkrajevnega-potniskega-prometa/>

- Občina je v pomoč starejšim pristopila s projektom Prostofer. Prostoferci so se zelo dobro odzvali in za občino je to zelo dober začetek. Za uporabo je na voljo občinski avto.

2. Ali mislite, da bi bilo možno narediti fizično dostopnejši javni prevoz starejšim v alpskem svetu?

OBČINA BOVEC:

- Državna finančna spodbuda avtobusnim prevoznikom za uvedbo več rednih linij in relacij bi omogočila fizično dostopnejši prevoz.
- Posledično bi se ljudje raje odločili uporabiti javni prevoz in ne svojega lastnega, tistim brez lastnega prevoza bi pa omogočili, da gredo samostojno opraviti obveznosti.
- Občina zagotavlja sredstva za povečanje števila linij in relacij med glavno turistično sezono.

OBČINA JEZERSKO:

- Dostopnost bi se izboljšala z boljšo ekonomsko organiziranostjo javnega prevoza. Večje avtobuse bi morali zamenjati z manjšimi ali s kombiji.
- Jezersko je pomembna turistična destinacija. Leta 2020 so uvedli v mesecu juniju in avgustu dve redni liniji avtobusnega prevoza ob nedeljah in praznikih. Pred tem ni bil možen dostop na Jezersko ob nedeljah in praznikih z javnim prevozom. Njihov cilj je ohraniti in razširiti nedeljsko linijo tudi na pomlad in jesen.
- V letu 2021 se planira na območju Kamniško Savinjskih Alp (Jezersko, Jezerski vrh, Pavličevo sedlo, Solčava, Črnivec, Kamnik, Cerklje na Gorenjskem, Preddvor) pričeti s krožno potjo avtobusnega prevoza, ki bo namenjena tako turistom kot domačinom. Ob tem se bo omogočil dostopnejši prevoz tudi starejšim.
- V prihodnosti se stremi k bolj zelenim prometnim povezavam, vendar je to vezano na dodatna sredstva in precejšnja vlaganja.
- Želja je, da bi se na preobremenjenih turističnih lokacijah (v dolinah) omejil dostop za osebne avtomobile in logistično uredil dostop vsem, še posebej starejšim osebam. Urediti želijo mirujoč promet v samem središču vasi.

3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanja na področju transportne povezave?

OBČINA BOVEC:

- Občina že sedaj skuša čim več sodelovati z različnimi avtobusnimi prevozniki.

- Ker velik del občine leži na območju Triglavskega narodnega parka, bi moral na tem področju pomembno vlogo odigrati tudi Turistični zavod.

OBČINA JEZERSKO:

- Sodelovanje krepijo z avtobusnim prevoznikom (Arriva Slovenija), Turističnim združenjem Kamniško savinjske Alpe, turističnimi akterji in bližnjimi občinami.

3.2.1 Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju transportnih povezav

Fizično dostopen javni prevoz je v odmaknjenih področjih zelo okrnjen pri številu rednih linij, relacij in vrsti javnega prevoza. Z vključevanjem k projektu *Prostofer*⁸ je starejšim omogočena večja mobilnost, dostopnejši prevoz in razbremenitev njihovih družinskih članov. Odmaknjena področja med poletno turistično sezono z okrepitvijo števila rednih linij in relacij, omogočijo lažjo mobilnost tako turistom kot lokalnim prebivalcem. Želja je, da bi se ohranile nedeljske linije tudi pomladi in jeseni. Za okrepitev fizično dostopnejšega javnega prevoza se občine povezujejo z avtobusnimi ponudniki, turističnimi ponudniki in bližnjimi občinami.

⁸ Prostofer. Dostopno na: <http://www.prostofer.si/>

3.3 Turizem in kultura

Turizem in kultura lahko obogatita tako življenje starejših lokalnih prebivalcev v odmaknjenih področjih kot starejših turističnih popotnikov. Raznolikost odmaknjenih področjih v Sloveniji je velika danost in je prav, da to cenimo. Lokalni prebivalci imajo veliko znanja in vedenja o tradicionalnih obrteh in opravilih. Vse bolj se zavedamo pomena tega in turizem je velika priložnost za ohranjanja obrti, opravil, znanja in običajev.

1. Kako po vašem mnenju lahko turizem in kultura obogatita življenje starejših? Kakšna je situacija pri vas in kašno je vaše stališče do tega področja pri vas? Ali mogoče organizirate akcije za spodbujanje in ohranjanje tradicij v lokalni skupnosti?

OBČINA BOVEC:

- Tako kultura kot turizem lahko znatno obogatita življenje starejših in obratno.
- Izkušnje in znanja starejših so zelo pomembni za ohranjanje identitete kraja, kar je pomembno tako za kulturo kot za turizem, zlasti če želi kraj ponuditi nekaj več od čistega adrenalina. Na žalost je še vedno preveč turizma podrejenega mlajšim generacijam, željnim adrenalina. Izkušnje in znanja domačinov pa prehajajo v pozabo. Občina se kljub temu slednje trudi ohranjati skozi različne projekte in aktivnosti.
- V zadnjih letih je bilo izpeljanih nekaj projektov na področju kulture in turizma s poudarkom na etnografiji in identiteti občine ter njeni pestri zgodovini.

OBČINA JEZERSKO:

- Turizem je zelo pomembna gospodarska panoga. Na Jezerskem bodo zaradi njega družine ostajale in tudi življenje starejših je lahko kvalitetnejše. Pomembno je, da prebivalci izkoristijo prepoznane priložnosti za nadaljnji razvoj v turizmu. Kljub temu mladi še vedno iščejo priložnosti za preživetje v večjih mestih.
- Starejši lahko ogromno doprinesejo h kulturi in turizmu in tudi v občini so vključeni v programe.
- V poletni turistični sezoni je organizirana Jezerska štorija. Skozi predstavo turisti doživijo tradicijo iz lokalnega okolja.
- Kultura deluje znotraj kulturnega društva in cerkvenega pevskega zbora. V društva je vključenih veliko starejših oseb.

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- V občini Kranjska Gora se osredotočajo na delovanje turističnih društev. Najstarejša delujejo že 120 let.
- Člani turističnega društva so predvsem starejši. Ti so tudi najbolj aktivni. Povprečna starost članov se vsako leto zvišuje. Vendar v tem ne vidijo težave, ker je bolj pomemben interes kot starost prostovoljcev.
- Prostovoljstvo se izgublja, ker se mlajše generacije zanj zaradi pomanjkanja časa ne odločajo.
- So javni zavod, katerega naloga je predvsem promocija in razvoj turizma.
- Starejši od 65. let so večinoma upokojenci. Zakonodaja ne dopušča zadovoljive pravne ureditve vključevanja starejših v delo. Kljub temu, da nekateri starejši imajo čas in so zainteresirani, jih zaradi omenjenega problema ne morejo vključiti v pripravo in organizacijo programov.
- Starejši sodelujejo preko društev. V občini Kranjska Gora jih je aktivnih več kot 50 (Društvo upokojencev, društva invalidov, turistična društva, planinska društva,...). Zlasti preko planinskega društva se starejši aktivno vključujejo v turistično in kulturno dejavnost.
- Turizem je multidisciplinarna dejavnost vezana na domačo obrt, kmetijstvo, trgovino, urejanje okolice, infrastrukture, vzdrževanje sprehajalnih in pohodniških poti...
- Starostniki so zelo aktivna populacija in v Turistično informacijskem centru se zavedajo, da je Kranjska Gora lokacija za aktivno preživljanje časa v naravi v času dopusta. Aktivnosti se prilagodijo starejšim in destinacija pripomore k boljšemu počutju, zdravju in kvalitetnemu življenju.

2. Kako bi lahko turizem obogatili z širjenjem znanja starejših lokalnih prebivalcev na odmaknjenih področjih v alpskem svetu?

OBČINA BOVEC:

- Z vključevanjem v razvoj turizma so tudi starejši primorani širiti svoja znanja, pa naj bodo to s področja informacijskih tehnologij, kulinarike, turističnih programov, ... Širjenje znanja je še zlasti zelo pomembno za prebivalce v odmaknjenih področjih občine.
- Zaznavajo potrebo po sprotne in kontinuiranem izobraževanju, ki je lahko organizirano preko Ljudske univerze, turističnih organizacij, Posoškega razvojnega centra, ...
- Pomemben prispevek pri razvoju turizma ima z vzgojo in ozaveščanjem mladih Osnovna šola Bovec.

OBČINA JEZERSKO:

- Starejši lahko s svojim znanjem usmerjajo in pomagajo na turističnih destinacijah v okviru društev. Kdor ima čas je vedno dobrodošel.
- V času turistične sezone starejši sodelujejo pri izvajanju programov in dejavnosti.

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- Organizirajo delavnice za zainteresirane skupine, ki so namenjene tudi starejšim. Ena od takih delavnic je uporaba ordij za digitalno komuniciranje. Na njih je tretjina udeležencev starejših.
- Nekateri starejši imajo preurejene domove z namenom oddajanja sob ali apartmajev v turistični sezoni, kar jim predstavlja dodaten zaslužek. Tudi na tem področju se je potrebno osredotočiti na programe, ki so namenjeni vse življenjskemu učenju in prilagojeni potrebam lokalnega prebivalstva.
- Društva organizirajo različne delavnice (likovne, glasbene, ročne spretnosti, prikaz različnih obrti...) ter športne aktivnosti.
- V progarmu Ragor je bilo veliko narejenega na področju ohranjanja kulture in tradicije v odmaknejih področjih. V tovrstnih projektih je ključna aktivnost članov.

3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanje na področju turizma in kulture?

OBČINA BOVEC:

- Na področju turizma in kulture odigra glavno vlogo Javni zavod za turizem Dolina Soče.
- S svojimi programi in znanji pa lahko veliko doprinesejo tudi drugi zavodi s področja turizma – JZ Sončni Kanin z organizacijo dogodkov oz. ponudbo ugodnosti za starejše, OŠ Bovec z vključevanjem starejših v svoje akcije, Posoški razvojni center in Ljudska univerza z izvajanjem ustreznih izobraževanj.
- Triglavski narodni park z ozaveščanjem ljudi o ohranjanju naravne in kulturne dediščine na svojem področju ter omogočanjem pogojev za življenje in delo v lokalnem območju, ...

OBČINA JEZERSKO:

- Veliko je možnosti na primer: kulturno društvo, društvo upokojencev, občina in cerkveni zbor.

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- V občini Kranjska Gora je preko 50 aktivnih društev in z vsakim od njih je možnost sodelovanja (npr. Prosvetno društvo Josip Lavtažar, Kulturno društvo Dovje Mojstrana, turistična društva...).
- Društvo Rateče Planica organizira vaški dan. To je tradicionalni dogodek za ohranjanje običajev in tradicionalnih obrti.
- Sodelovanje z društvi je obogatitev podnube turističnim obiskovalcem.
- Povezujejo se s sosednjimi državami, sodelujejo pri projektih na tromeji (npr. Karavanke Interreg za ureditev kolesarskih poti).

3.3.1 Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju turizma in kulture

Turizem in kultura bogatita življenje starejših in tudi starejši bogatijo turistično ponudbo. Pomembna je vključenost starejših v društva, kjer sodelujejo pri pripravi in organizaciji dogodkov v času turistične sezone. Starejši pripomorejo s svojo aktivnostjo v društvih pri ohranjanju tradicionalnih obrti in širijo svoje znanje. Deležniki sodelujejo v svojem okolju z društvi, občinami, Javni zavod za turizem Doline Soče, JZ Sončni Kanin, Osnovno šolo, Posoškim razvojnim centrom, Ljudsko univerzo, Triglavskim narodnim parkom, cerkvenim zborom..., sodelujejo tudi v projektih.

3.4 Transnational Governance Board (TGB) - mednarodni upravni odbor

Eden od pomembnih ciljev projekta ASTAHG je ustanoviti TGB za usklajevanje in oceno regionalnih politik. Med deležniki vključenimi v raziskavo⁴ bi tak organ podprlo 68% anketirancev. Zgolj 2% deležnikov takega organa ne bi podprla. Med tistimi, ki podpore niso strogo zavrnil, bi bilo v organu pripravljeno sodelovati 35% vprašanih. V TGB se lahko deležniki vključijo kot polnopravni član ali opazovalec. Opazovalci nimajo nobene odgovornosti pri upravljanju TGB, nimajo operativnih vlog in nimajo pravice glasovati o odločitvah v TGB-ju⁹.

1. Kaj bi vi pričakovali od mednarodnega upravnega odbora (TGB)?

OBČINA BOVEC:

- Pričakovali bi čim več konkretnih rešitev za določeno problematiko in kako teorijo pretvoriti v prakso.

OBČINA JEZERSKO:

- Prejem informacij na področju AZS v AS.
- Praktične spodbude in inovacije za izboljšanje življenja starejših v AS.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- Zanima jih zbiranje različnih praks, izmenjava znanj in izkušen med člani.
- Zainteresirani so za pridobitev različnih pogledov in idej članov z namenom bogatitve področja aktivnega in zdravega staranja za implementacijo v njihov prostor delovanja.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- Želeli bi si rešitve za krepitev sistemskega reševanja problemov na področju starejših na državnem nivoju in ne samo na lokalnem oziroma občinskem nivoju kakor poteka sedaj.
- Zainteresirani so za izmenjavo praks za krepitev področja oskrbovanja starejših v družinskih okoljih (npr. družinski oskrbovalci).
- Želeli bi si izobraževanja na področju AZS v AS.

⁹ MEMORANDUM OF UNDERSTANDING FOR THE SETTING UP OF THE TRANSNATIONAL GOVERNANCE BOARD. Dostopno na: https://www.alpine-space.eu/projects/astahg/deliverables/astahg-transnational-governance-board_dt1.1.1-and-dt1.1.2.pdf

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- Doprinos vidijo v deljenju uporabnih informacij na področju AZS v AS.
- Prepričani so, da projekt, ki nima zagotovljenega vira financiranja ne more biti uspešen.

2. Ali bi v TGB-ju sodelovali? Če da, ali kot polnopravni član ali opazovalec?

OBČINA BOVEC:

- Pripravljeni so sodelovati kot polnopravni član ali opazovalec.

OBČINA JEZERSKO:

- V primeru če bi zaznali vsebine, ki bi bile zanimive za njihovo občino, bi bili pripravljeni aktivno sodelovati kot polnopravni član v TGB-ju.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- Pripravljeni bi bili sodelovati v TGB kot polnopravni član tudi z lastnim prispevkom.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- TGB-ju bi se na začetku pridružili kot opazovalci in kljub temu prispevali njihove poglede.

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- Primernejšo za vključevanje v aktivno sodelovanje vidijo občino.
- V TGB bi se težko vključevali zlasti zaradi šibkega strokovnega znanja na področju starejših.

3. V katera od 7. področij aktivnega in zdravega staranja bi se poleg svojega področja še lahko vključili (socialna vključenost, zdravstvena oskrba, aktivnosti in servisi, dolgotrajna oskrba, promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja, transportne povezave ter turizem in kultura?)

OBČINA BOVEC:

- Dolgotrajna oskrba.
- Transportne povezave.
- Zdravstvena oskrba.
- Socialna vključenost.

OBČINA JEZERSKO:

- Transportne povezave.
- Turizem in kultura.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE (Vključeni v področje socialne vključenosti):

- Zdravstvena oskrba.
- Dolgotrajna oskrba.
- Promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN (Vključeni v področje socialne vključenosti):

- Dolgotrajna oskrba.
- Promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja.

TURIZEM KRANJSKA GORA (Vključeni v področje turizem in kultura):

- Vsa področja so med seboj povezana.
- Transportne povezave.

4. S katerimi partnerji bi si v TGB-ju želeli sodelovati na nacionalni ravni na področju razvijanja politike aktivnega in zdravega staranja?

OBČINA BOVEC: /

OBČINA JEZERSKO:

- NIJZ.

CSD GORENJSKA, ENOTA JESENICE:

- NIJZ.

CSD SEVERNA PRIMORSKA, ENOTA TOLMIN:

- Posoški razvojni center (PRC).
- Lokalni nivo pri reševanju problematike in sistemske ureditve na področju starejših ni dovolj slišan z nacionalne ravni.

TURIZEM KRANJSKA GORA:

- NIJZ.

3.4.1 Skupna stališča deležnikov s ključnimi ugotovitvami na področju TGB-ja

Sodelujoči od mednarodnega upravnega odbora- TGB pričakujejo oprijemajoče rešitve in zbiranje praks med člani odbora, zlasti s področja, ki bi bilo uporabno za morebitno implementacijo v njihovo okolje.

Večina sodelujočih v intervjuju bi v TGB-ju sodelovala kot polnopravni član. Na nacionalni ravni bi v TGB-ju sodelovali z NIJZ.

4 ZAKLJUČEK

AZS predstavlja vedno kaj novega in to področje je željno po razvijanju in podpori političnih odločevalcev v lokalnem okolju predvsem, pa biti slišan in upoštevan na nacionalnem nivoju. V dokumentu so razmisleki izbranih organizacij iz slovenskega AS in ključne ugotovitve na odgovore vprašalnika (Priloga 1) na področju socialne vključenosti, transportnih povezav, turizma in kulture in TGB- mednarodnega uporabnega odbora. Zavedamo se, da je pomembnih izzivov na področju AZS veliko več, vendar zaradi časovne omejitve smo izbrali le nekatere.

Sodelujoči so bili mnenja, da medsebojna izmenjava znanj in pomoči (Starejši za starejše) prispeva k večji socialni vključenosti. Pomembni dejavniki za nadaljnje izboljšave s področja večje socialne vključenosti so po mnenju intervjuvanih med drugim tudi prostovoljstvo, vključenost v društva, medgeneracijsko sodelovanje in omogočanje starejšim, da čim dlje ostanejo v svojem okolju oz. doma.

Deležniki so bili enotni, da so na odmaknjenih področjih⁷ transportne povezave zelo okrnjene. Te bi morale biti okrepljene tako pri številu rednih linij kot relacij. Rezultati intervjujev nam nakazujejo, da so vizije, kako bi se dalo področje okrepiti. Vizija je po krožni avtobusni povezavi v Kamniško Savinjskih Alpah (Jezerško, Pavličevo sedlo, Logarska dolina, Kamnik, Cerklje na Gorenjskem, Jezerško), nekateri projekti se že uspešno uvajajo (npr. Prostofer), pri tretjih pa je želja po nadgradnji (npr. v času turistične sezone je med vikendi in prazniki vzpostavljena avtobusna povezava, želijo pa si jo podaljšati tudi na čas izven sezone).

To, da s spodbujanjem in ohranjanjem tradicij v lokalni skupnosti obogatimo življenje starejših, je bilo izpostavljeno tako na delovni konferenci v Gozd Martuljek¹⁰ in intervjujih. O tem, da starejši lokalni prebivalci lahko širijo svoje znanje o tradicionalnih obrteh tako v okviru društev kot v turistični dejavnosti, so si enotni vsi sogovorniki. S tem se namreč ohranja tradicija v lokalnih skupnostih in se bogati kulturna dediščina. Starejši se pri tem povezujejo in je to izjemna priložnost za večjo socialno vključenost.

¹⁰ Poročilo mednarodne konference ASTAHG: Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja alpskem prostoru. Gozd Martuljek, 2019. Dostopno na: http://staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/files/porocilo_astahg_dogodek_gozd_martuljek_.pdf.

V sklopu vprašanj TGB večina pričakuje oprijemajoče rešitve in zbiranje praks med člani odbora, zlasti s področja, ki bi bilo uporabno za morebitno implementacijo v njihovo okolje. Prav tako bi bili nekateri pripravljeni sodelovati kot polnopravni člani odbora, kar je bilo razvidno tudi iz raziskave⁴.

Demografskim spremembam, se žal ne bomo izognili, so že tu. Ključno vprašanje pa je, kako hitro se bodo države uspele spoprijeti z izzivi staranja in ali jim bo uspelo vzpostaviti ustrezne, učinkovite in ciljne odzive.

Tako ob zaključku intervjujev kot ob zaključku ASTAHG projekta smo vsi bogatejši za nekatera spoznanja. Tekom projekta smo prepoznali pomembne deležnike, ki so pripravljeni stopiti korak naprej in v sodelovanju z ostalimi ustvarjati lepše čase za sedanje in prihajajoče rodove starostnikov. Izzivi s katerimi se srečujemo na področju AZS v odmaknjenih področjih AS, sodijo po svoji naravi med tako imenovane »prepletene«, kar nam je podala tudi naša slednja raziskava. Člani NIJZ ASTAHG ekipe smo mnenja, da samo »skupaj« lahko dorečemo učinkovite rešitve. Če nas je več, pa vsak s svojo vizijo, z izkušnjami ki se prepletajo in dograjujejo ter intuziazmom, lahko premikamo ta naš čudovit Alpski svet in s tem pišemo v zgodovino, kako smo poskrbeli za naše stare starše, starše in tudi za nas same.

Mednarodni upravni odbor je nedvomno oblika, ki bi s pravo organizacijo in zadostnim financiranjem pri vsem tem lahko zelo pripomogla. Če ta ne bo v zadostni meri zaživel po koncu projekta ASTAHG je tukaj že zamisel, kako naprej...

5 ZAHVALA

Sodelujočim v ASTAHG vprašalniku se zelo lepo zahvaljujemo za zakladnico informacij iz posameznega področja aktivnega in zdravega staranja. Zahvaljujemo se tudi vsem, ki so sodelovali v ASTAHG anketi iz katere vprašalnik izhaja.

ASTAHG NIJZ delovna skupina pravi » **SKUPAJ ZMOREMO VEČ**«.

Hvala !

6 PRILOGE

6.1 Priloga 1: Vprašalnik o ključnih ugotovitvah raziskave deležnikov aktivnega in zdravega staranja v alpskem svetu.

Vprašalnik o ključnih ugotovitvah raziskave deležnikov aktivnega in zdravega staranja v alpskem svetu

1. Namen vprašalnika

Potrditi ključne ugotovitve na področju aktivnega in zdravega staranja v alpskem svetu, raziskave mnenja deležnikov.

2. Uvod

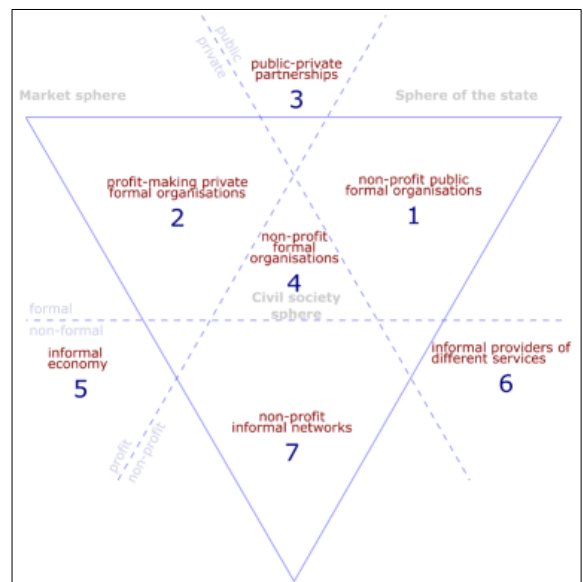
NIJZ je slovenski partner na projektu ASTAHG. Cilj projekta je izboljšati zmogljivosti regionalnih politik aktivnega in zdravega staranja, usklajevanje ukrepov v različnih sektorjih z upoštevanjem geografskih specifik, olajšati prenos inovacij in pobud aktivnega in zdravega staranja (AZS) v alpskem svetu in omogočiti okvir socialnih inovacij za ustvarjanje in implementiranje inovacij AZS, ki vključujejo akterje javnega in zasebnega sektorja.

Mnenje deležnikov smo leta 2019 pridobili v raziskavi o stanju na terenu na **7. področjih AZS**:

- socialna vključenost,
- zdravstvena oskrba,
- aktivnosti in servisi,
- dolgotrajna oskrba,
- promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja,
- transportne povezave ter
- turizem in kultura.

V raziskavo so bili povabljeni deležniki iz omrežja v odmaknjenih področjih pripravljenega za projekt ASTAHG. **Omrežje sestavljajo organizacije z organizacijsko strukturo (primer)¹ na podlagi tipologije Blaginjskega trikotnika (Slika 1)²:**

1. Neprofitne javne formalne organizacije (npr. NIJZ)
2. Profitne zasebne formalne organizacije
3. Javno- zasebna partnerstva
4. Neprofitne formalne organizacije (npr. European Public HealthAlliance)
5. Neformalne organizacije povezane s tržno dejavnostjo (npr. Ombudsman)
6. Neuradni ponudniki različnih storitev (npr. taborniška organizacija)
7. Neprofitne neformalne mreže (npr. zveza staršev v

Slika 1: Blaginjski trikotnik za izbiro deležnikov iz omrežja.

¹ Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru - mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

² Pestoff, V. (1992). Third sector and co-operative services- An alternative to privatization. J Consum Policy, 21-45.

lokalni skupnosti)

Vprašanja so pripravljena na podlagi poročila o anketnem zbiranju podatkov iz poročila v katero so bili vključeni deležniki iz gorenjske in goriške regije. V anketi so sodelovali deležniki iz sedmih občin gorenjske in treh občin goriške regije. Na vprašanja so odgovarjali predvsem predstavniki nevladnih organizacij (23%), gospodarskega sektorja (19%) in lokalne samouprave (17%) kot je razvidno v tabeli (Slika 2).

	gorenjska	goriška	vsi
Lokalna samouprava (občina, krajevna skupnost, vaška skupnost ipd.)	16 (25%)	1 (2%)	30 (17%)
Gospodarski sektor (kmetijstvo, industrija, energetika, gradbeništvo, obrt in trgovina, promet, turizem ipd.)	5 (8%)	13 (31%)	34 (19%)
Institucije regionalnega razvoja na ravni razvojnih regij (RRA, RRC ipd.)	2 (3%)	5 (12%)	10 (6%)
Socialno varstvena ustanova (CSD, dom za starejše, zavod za odrasle, varstveno delovni center, krizni center ipd.)	4 (6%)	1 (2%)	10 (6%)
Mediji	2 (3%)	1 (2%)	3 (2%)
Vzgojno izobraževalna ustanova (vrtec, šola, fakulteta ipd.)	8 (12%)	3 (7%)	19 (11%)
Zdravstveno varstvo/zdravstvene službe (ZD, bolnišnica, zobozdravstvena ambulanta, ambulanta s koncesijo, NIJZ ipd.)	5 (8%)	3 (7%)	17 (10%)
Nevladna organizacija (neprofitno in nepridobitno društvo, zavod ipd.)	16 (25%)	14 (33%)	41 (23%)
Drugo:	7 (11%)	1 (2%)	14 (8%)
Skupaj	65 (100%)	42 (100%)	178 (100%)

Slika 2: Iz katere organizacije prihajajo deležniki v raziskavi- mnenje deležnikov (rezultati raziskave³).

V vprašalniku smo uporabili rezultate združene iz goriške in gorenjske regije. Deležniki sodelujoči v raziskavi, so v vprašalniku trditve na predstavljene tematike uredili glede na pomembnost. V tabelah predstavljenih v nadaljevanju so v petih stolpcih predstavljeni deleži prve, druge, tretje, četrte in pete izbire.

S projektom ASTAHG se regijskim odločevalcem pomaga pri identifikaciji najustreznejših pobud v njihovem okolju. S sestavljenimi vprašanji želimo preveriti najbolj pomembne trditve iz ankete deležnikov povezanih s problematiko aktivnega in zdravega staranja. Želimo uskladiti ter povezati deležnike in regijske oblikovalce politike v alpskem prostoru za nadaljnji razvoj, implementacijo in evalvacijo novih pobud na področju zdravega in aktivnega staranja. Ravno tako želimo poglobiti mreženje in izmenjavo znanja med člani ter povezovanje med obstoječimi pobudami. Naš cilj je tudi povezovanje različnih deležnikov v Transnational Governance Board (TGB)- mednarodni upravni odbor, ki bo spodbujal prijazno okolje za starejše.

V nadaljevanju so vprašanja, ki so postavljena po področjih: socialna vključenost, turizem in kultura ter transportne povezave. Vključili smo tudi vprašanja v povezavi z TGB. Predstavnika občine bomo prosili, da v intervjuju odgovori na vsa področja, ostale predstavnike pa na svoje področje ter sodelovanje v TGB.

³Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru- mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

3. Socialna vključenost

Področje socialne vključenosti je eno ključnih področij za izboljšanje aktivnega in zdravega staranje. Na mednarodni konferenci ASTAHG v Gozd Martuljku⁴ je bilo izpostavljeno dejstvo, da narašča delež prebivalstva starejšega od 65 let. Dr. Magda Zupančič je izpostavila, da staranje prebivalstva zahteva okrepljene ukrepe na področju socialne zaščite in socialnega vključevanja, ki morajo temeljiti tudi na dostopnosti, informiranosti, vključenosti v družbo in mobilnosti (Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja v alpskem prostoru).

V okviru programa ASTAHG so bile evidentirane različne pobude s strani sodelujočih držav⁵. Izmed prepoznanih slovenskih pobud, je potrebno izpostaviti program Starejši za starejše. Prostovoljci, ki so ustrezno usposobljeni, pomagajo prepoznati potrebe starejših in jih usmerjajo k ustreznim informacijam in asistenčnim službam. Projekt spodbuja socialno vključenost in integracijo, saj je posebej namenjen starejšim, ki so manj socialno vključeni.

Is tabele, ki sledi (Slika 4) je razvidno, da so deležniki, ki so sodelovali v anketi prepoznali kot področje, ki najbolj vpliva k večji socialni vključenosti starejših zgodnje odkrivanje starejših, ki so socialno ogroženi.

Iz ankete je tudi razvidno, da je bil izpostavljen pomen **medsebojne izmenjave znanj in pomoči (Starejši za starejše)** (Slika 5) v kolikor izznamemo najpomembnejšo trditev, kar se je pokazalo kasneje v pandemiji COVID-19 za zelo pomembno.

	1	2	3	4	5
Zgodnje odkrivanje starejših, ki so socialno ogroženi	18.69	6.54	8.41	2.80	1.87
Izvajanje programov vseživljenjskega učenja	8.41	3.74	8.41	3.74	3.74
Oblikovanje medgeneracijskih programov in aktivnosti	6.54	12.15	6.54	5.61	4.67
Preprečevanje nasilja nad starejšimi	5.61	10.28	3.74	5.61	3.74
Ustvarjanje dobrih pogojev za vzdrževanje stikov s prijatelji in omogočanje starejšim, da oblikujejo nova prijateljstva	3.74	4.67	6.54	6.54	3.74
Dodatne možnosti za opravljanje prostovoljnega dela	3.74	2.80	4.67	8.41	3.74
Oblikovanje socialne platforme vaških/krajevskih storitev	2.80	2.80	3.74	2.80	4.67
Aktivnosti za dvig ravni digitalne pismenosti	1.87	2.80	0.93	2.80	2.80
Večgeneracijske bivalne enote (DSO in vrtec v eni stavbi)	0.93	3.74	3.74	5.61	8.41
Širjenje informacij preko radia in ostalih medijev	0.93	0.93	0.93	4.67	2.80
Vzpostavitev socialnih omrežij primernih za starejše (facebook skupine, Skype srečanja, ...)	0.93	0.00	0.00	0.00	0.00
Medsebojna izmenjava znanj in pomoči (starejši za starejše)	0.00	4.67	7.48	6.54	14.02

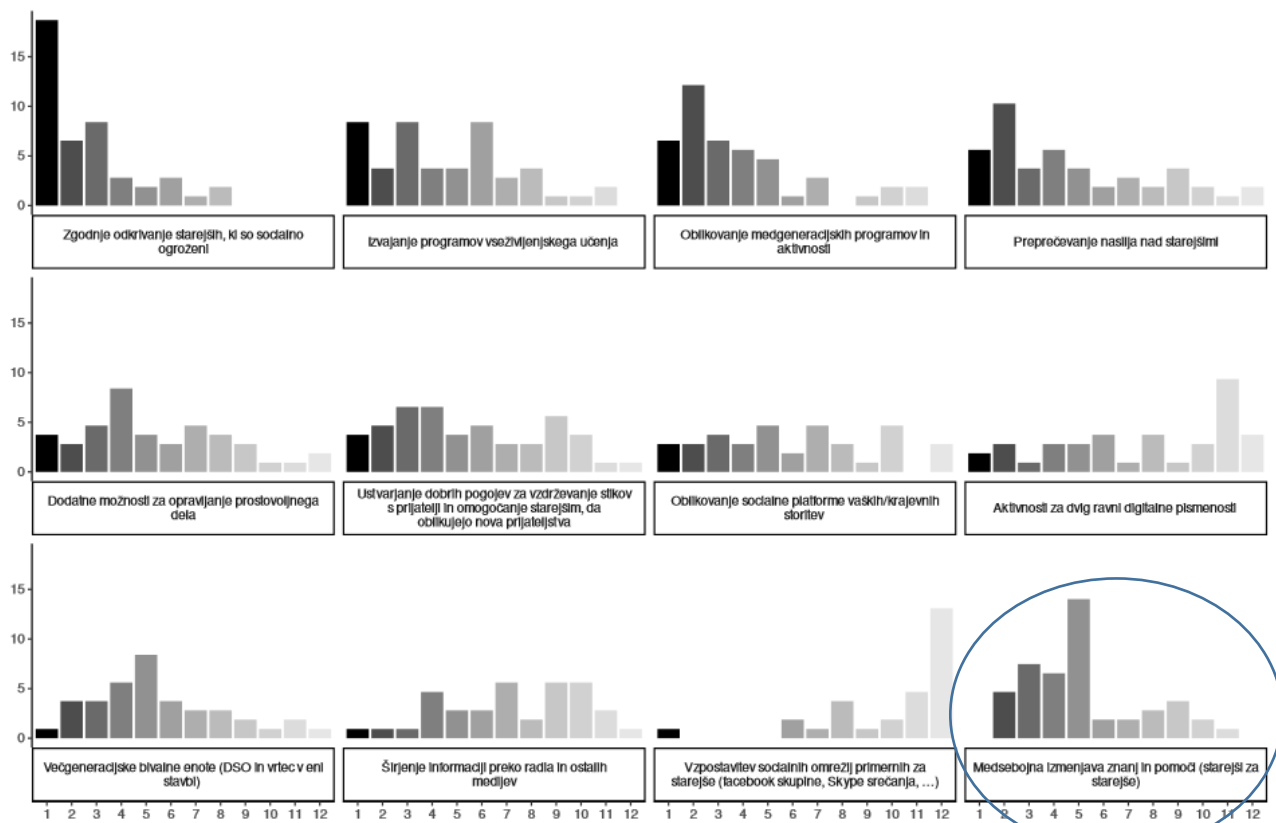
Slika 3: K večji socialni vključenosti lahko prispevajo (rezultati raziskave⁶):

⁴ Poročilo mednarodne konference ASTAHG: Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja alpskem prostoru. Gozd Martuljek, 2019. Dostopno na:

http://staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/files/porocilo_astahg_dogodek_gozd_martuljek_.pdf.

⁵ ASTAHG report on initiatives on AHA in the AS D.T 3.2.1. Trieste, December 2020

⁶ Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru - mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

Slika 4: Kaj prispeva k večji socialni vključenosti? (rezultati raziskave⁷)

Vprašanja:

1. Kaj po vašem mnenju prispeva k večji socialni vključenosti? Ali v vaši skupnosti (občini) poteka medsebojna izmenjava znanj in pomoči (Starejši za starejše)? Kakšen je vaš pogled na ta program?
2. Katere izzive predlagate za okrepitev možnosti medsebojne izmenjave znanj in pomoči starejših v lokalnem okolju?
3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanja na področju socialne vključenosti?

⁷ Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru- mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

4. Transportne povezave

V mesecu decembru 2020 je bila na mednarodni konferenci, ki je potekala v organizaciji ASTAHG NIJZ delovne skupine, okrogla miza⁸. Zainteresirani so predstavljali različna področja: zavod za socialno varstvo (Center za socialno delo), občine v alpskem svetu, mladinske organizacije in regionalne razvojne agencije. Udeleženci konference so bili vprašani, katere so po njihovem mnenju najpomembnejše spodbude, ki so potrebne za privabljanje in zadrževanje delovne sile na oddaljenih področjih? 67 % sodelujočih je bilo prepričanih, da so to dobre transportne povezave. V okrogli mizi je bilo izpostavljeno, da transportne povezave v odmaknjenih področjih v Sloveniji niso primerno urejene in so prebivalci vezani na osebne avtomobile.

Za večjo mobilnost starejših so v Sloveniji od 1. junija 2020 na voljo brezplačne vozovnice javnega medkrajevnega potniškega prometa in se lahko uporabljajo v medkrajevem avtobusnem in železniškem prometu. Upravičeni so upokojenci, starejši od 65 let, vojni veterani in invalidi z evropsko kartico ugodnosti za invalide⁹.

V javno posvetovanje je Evropska komisija 1. januarja oddala Zeleno knjigo o staranju¹⁰. V njej je med drugim govora tudi o mobilnosti, povezljivosti in dostopnosti. Demografski trend starajoče družbe bo verjetno v prihodnosti oblikoval organiziranost mobilnosti. Ponudniki javnega prevoza se bodo morali prilagoditi vedno večjemu številu potnikov z invalidnostjo ali omejeno mobilnostjo in vlagati v pametno prometno infrastrukturo in vozila brez ovir.

Iz ankete je razvidno, da je bil izpostavljen pomen **s fizično dostopnejšim javnim prevozom za starejše** (Slika 5) na področju transportne povezave.

⁸ Report ASTAHG, NIJZ International conference and 3rd TGB meeting. December, 2020.

⁹ Brezplačne vozovnice javnega medkrajevnega potniškega prometa. Dostopno na: <https://www.gov.si/zbirke/storitve/pridobivanje-brezplacne-vozovnice-javnega-medkrajevnega-potniskega-prometa/>.

¹⁰ GREEN PAPER ON AGEING. Fostering solidarity and responsibility between generations, Brussels, 27.1.2021.

	1	2	3	4	5
S fizično dostopnejšim javnim prevozom za starejše	14.95	16.82	5.61	0.93	6.54
Z možnostjo povezovanja starejših s starejšimi ali mlajši s starejšimi, ob skupni uporabi prevoznega sredstva (senior taxi)	12.15	4.67	8.41	8.41	4.67
Z dobro zasnovanim in organiziranim javnim prevozom	9.35	10.28	9.35	8.41	7.48
Z vključevanjem in zagotavljanjem skupnostnega prevoza (npr. souporaba šolskega avtobusa)	7.48	3.74	8.41	12.15	7.48
Z vključevanjem in sodelovanjem prebivalcev pri načrtovanju transporta	3.74	7.48	4.67	9.35	9.35
S cenovno dostopnimi javnimi prevozi (upokojski popusti)	3.74	6.54	14.02	10.28	11.21
Z vzpostavitvijo spletnega portala ali centra mobilnosti (načrtovanje poti z javnim transportom), kateri bi oglaševal različne ponudnike prevozov	2.80	4.67	3.74	3.74	6.54

Slika 5: S čim je transportna mobilnost starejših lahko podprta? (rezultati raziskave)¹¹

Vprašanja:

1. Kaj po vašem mnenju prispeva k boljši transportni mobilnosti starejših? Kakšen je vaš pogled in kakšna je situacija pri vas na področju fizične dostopnosti javnega prevoza za starejše?
2. Ali mislite, da bi bilo možno narediti i fizično dostopnejši javni prevoz starejšim v alpskem svetu?
3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanja na področju transportne povezave?

¹¹ Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru- mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

5. Turizem in kultura

Na mednarodni konferenci ASTAHG v Gozd Martuljku¹² so bile izvedene delavnice na temo turizem in kultura. Najbolj izpostavljene ugotovitve, kako lahko turizem obogati življenje starejših na odmaknjenih področjih v alpskem svetu so bile naslednje:

- Lokalni prebivalci lahko širijo svoje znanje o različnih tradicionalnih postopkih, o kulturni dediščini... Ob tem se počutijo vključene in koristne (socialni vidik).
- Starejši so lahko ponudniki lokalnih pridelkov, tudi prireditelji lokalne tržnice.
- Starejši lahko turistom ponudijo sobe (najem) ali kaj drugega.
- Medgeneracijsko druženje.
- Prepoznane so bile nekatere ovire npr. omejitve dostopnosti storitev za starejše (hoteli, sedežnica), motijo jih prevelike kapacitete obiskovalcev, otežena dostopnost do zdravniške oskrbe.

V odzivu¹³ na zeleno knjigo na pobudo Ministrstva za zdravje je zapisano, da je lahko turizem dobrobit srebrni ekonomiji v odmaknjenih območja. S pomočjo turizma se območja bogatijo, razvijajo oz. privabljajo nove prebivalce in novo delovno silo v manj razvita, redko poseljena območja.

Deležniki v anketi so odgovarjali, da je na področju turizma in kulture najbolj pomembna **organizacija akcij za spodbujanje in ohranjanje tradicije v lokalni skupnosti (Slika 3)**.

¹² Poročilo mednarodne konference ASTAHG: Mednarodno upravljanje aktivnega in zdravega staranja alpskem prostoru. Gozd Martuljek, 2019. Dostopno na:

http://staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/files/porocilo_astahg_dogodek_gozd_martuljek.pdf.

¹³ Odziv na pobudo Ministrstva za zdravje vezano na zeleno knjigo o staranj: Spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in odgovornosti, 22.2.2021. Dostopno na:

http://staranje.si/sites/www.staranje.si/files/upload/images/odgovor_nijz_zelena_knjiga_22_2_2021_koncna.pdf.

	1	2	3	4	5
Z organizacijo akcij za spodbujanje in ohranjanje tradicij v lokalni skupnosti	14.02	10.28	13.08	4.67	6.54
Z vključevanjem starejših v pripravo turističnih programov in ponudb v lokalnem okolju	14.02	6.54	7.48	7.48	4.67
Z razvojem in trženjem rokodelskih in tradicionalnih izdelkov za dodatni zaslužek starejših	11.21	7.48	9.35	8.41	5.61
Z izmenjavo izkušenj in znanja na področjih povezanih s turizmom, izobraževanjem, rekreacijo, gastronomijo, rokodelstvom. . .	8.41	7.48	6.54	8.41	11.21
S prilagoditvijo obstoječe turistične infrastrukture in proizvodov potrebam in interesom starejših	2.80	10.28	5.61	9.35	4.67
Z zagotavljanjem cenovno dostopnih turističnih znamenitosti in proizvodov za starejše	2.80	6.54	7.48	10.28	8.41
Z vključevanjem starejših v ekoturizem	0.93	5.61	4.67	4.67	10.28

Slika 6: Kako lahko turizem in kultura obogatita življenje starejših? (rezultati raziskave¹⁴)

Vprašanja:

1. Kako po vašem mnenju lahko turizem in kultura obogatita življenje starejših? Kakšna je situacija pri vas in kašno je vaše stališče do tega področja pri vas? Ali mogoče organizirate akcije za spodbujanje in ohranjanje tradicij v lokalni skupnosti?
2. Kako bi lahko turizem obogatili z širjenjem znanja starejših lokalnih prebivalcev na odmaknjenih področjih v alpskem svetu?
3. S katerimi partnerji v lokalnem okolju vidite možnosti sodelovanje na področju turizma in kulture?

¹⁴ Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru- mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.

6. Transnational Governance Board (TGB)- mednarodni upravni odbor

TGB je odprto omrežje in sodelovanje¹⁵ članov je prostovoljno. Vzpostavljen je v času projekta ASTAHG in bo deloval še 3 leta po zaključku na projektu. V TGB se člani lahko vključijo kot polnopravni člani ali opazovalci. Vsi deležniki projekta so prejeli povabilo za sodelovanje v TGB.

Glavni cilj odbora¹⁶ je spodbujati "prijazno okolje starejših" v območju Alp, ki ustvarja sinergije med zainteresiranimi deležniki in ravnmi upravljanja ter pomaga lokalnim, regionalnim in nacionalnim oblastem in drugim zainteresiranim v alpskem prostoru pri spodbujanju inovativnih rešitev, ki stremijo k izboljšavam na področju aktivnega in zdravega staranja. Cilj je tudi promovirati mreženje in izmenjavo znanja med člani za doseganje le tega in izgraditi povezave s obstoječimi ponudbami.

V raziskavi se je 64% anketiranih opredelilo, da bi želeli sodelovati v mednarodnem organu (če bi ta deloval), ki bi povezoval in usklajeval delo deležnikov povezanih z zdravim ter varnim in aktivnim staranjem.

	frekvenca (odstotek)
Ne	2 (2%)
Mogoče	37 (35%)
Da	68 (64%)
Skupaj:	107 (100%)

Slika 7: Ali bi podprli mednarodni odbor? (rezultati raziskave¹⁷)

	frekvenca (odstotek)
Ne	21 (20%)
Da	59 (57%)
Drugo:	23 (22%)
Skupaj:	103 (100%)

Slika 8: Ali ste pripravljeni aktivno sodelovati v mednarodnem odboru? (rezultati raziskave¹⁸)

Vprašanja:

1. Kaj bi vi pričakovali od mednarodnega upravnega odbora- TGB?
2. Ali bi v TGB-ju sodelovali kot polnopravni člani ali opazovalci?
3. V katera od 7. področij aktivnega in zdravega staranja bi se poleg svojega področja še lahko vključili (socialna vključenost, zdravstvena oskrba, aktivnosti in servisi, dolgotrajna oskrba, promocija dobrega počutja, zdravega in aktivnega življenja, transportne povezave ter turizem in kultura?)
4. S katerimi partnerji bi si v TGB-ju želeli sodelovati na nacionalni ravni na področju razvijanja politike aktivnega in zdravega staranja?

¹⁵ ASTAHG Transnational Governance Board. Dostopno na: <https://www.alpine-space.eu/projects/astahg/flyer-v2/slovenian-description>.

¹⁶ Memorandum of understanding for the setting up of the transnational governance board. Dostopno na: https://www.alpine-space.eu/projects/astahg/deliverables/astahg-transnational-governance-board_dt1.1.1-and-dt1.1.2.pdf.

^{17,18} Poročilo o anketnem zbiranju podatkov: Aktivno in zdravo staranje v alpskem prostoru- mnenje deležnikov (2021). Dostopno na <http://www.staranje.si/aktualno/porocilo-raziskave-o-mnenju-deleznikov-na-podrocju-azs#read-more>.